KOMPYUTER TEXNIKALARI SOTILADIGAN ONLAYN-DO‘KON UCHUN VEB-SAYT ISHLAB CHIQISHNING NAZARIY ASOSLARI

Nuriyev Mansur Karimovich -Guliston davlat universiteti “Amaliy matematika va axborot texnologiyalari” kafedrasi katta o‘qituvchisi, mustaqil tadqiqotchi
E-mail: mansurnuri@gmail.com
Axmadov Muxiddin Zikriddin o‘g‘li – Guliston davlat universiteti Amaliy matematika yo‘nalishi talabasi.
E-mail: muhiddinahmadov25@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada kompyuter texnikalari sotiladigan onlayn-do‘kon uchun veb-sayt ishlab chiqishning nazariy asoslari, veb-ilovani yaratish maqsadi va afzallikalri, onlayn do‘konning afzalliklari haqida, kompyuter uskunalarini sotadigan onlayn-do‘kon uchun samarali veb-saytning asosiy elementlari, veb ulova tuzilishi va veb-sayt ishlab-chiqish vositalarining asoslari haqida ma’lumotlar keltirilgan. Xulosa qismida esa kompyuter texnikalarni sotish uchun onlayn-do‘koni veb-saytni samarali ishlab chiqishda asosan nimalarga etiborni qaratish kerakligi haqida omillari sanab o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli transformatsiya, onlayn-do‘kon, virtual savdo, kontent, platforma, kompyuter texnikasi, potentsial xaridor, to‘lov shlyuzlari, web-brauzer.

Raqamli transformatsiya davrida onlayn-do‘kon veb-saytiga ega bo‘lish o‘z qamrovini kengaytirish va sotishni ko‘paytirishni xohlaydigan korxonalar uchun majburiy bo‘lib qoldi.

Har qanday biznesning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan kompaniya o‘z ma'lumotlarini mijozlar va hamkorlarga qanchalik samarali etkazishiga bog‘liq.

Veb-sayt yaratish va uni Internetga joylashtirish va maqsadli auditoriyani xabardor qilishning muqobil usullaridan biridir.

Aynan internetda ko‘pchilik batafsil va dolzarb ma'lumotlarni qidiradi, buning asosida ular o‘zlarini qiziqtirgan kompaniya, mahsulot va xizmatlar haqida tasavvurga ega bo‘lishlari mumkin.

Hozirgi vaqtda virtual savdoning eng mashhur turi bu onlayn-do‘kondir. Onlayn do‘kon odatda taqdim etilgan tovarlarning vizual va rang-barang katalogini o‘z ichiga oladi, bu bizga potentsial xaridorni qiziqtirishga, unga tanlov qilishga yordam beradi va oxir-oqibat xaridni amalga oshiradi.

Veb-ilovani yaratish maqsadi va afzallikalri. Onlayn do‘kon har bir Internet foydalanuvchisiga tanish bo‘lgan veb-sayt bo‘lib, mahsulotlar haqidagi ma'lumotlarni qulay tuzilgan shaklda taqdim etadi.

Onlayn do‘konlar kerakli modullar bilan jihozlangan veb-sayt kontentini boshqarish tizimlari yordamida yaratiladi. Yirik onlayn-do‘konlar maxsus ishlab chiqilgan yoki moslashtirilgan standart boshqaruv tizimlarida ishlaydi.

Onlayn do‘kon veb-sayti uchun kontentni boshqarish tizimi xosting platformasida mustaqil ravishda o‘rnatiladigan qadoqlangan mahsulot bo‘lishi mumkin, u xizmat ko‘rsatadigan veb-studiyaning shaxsiy ishlanmasi bo‘lishi mumkin yoki u har oyda taqdim etiladigan dasturiy ta'minot bo‘lishi mumkin.

Onlayn do‘konning afzalliklari:

- xonani ijaraga olish, sotuvchilar va boshqa xodimlarni yollash xarajatlarini talab qilmaydi;
- har qanday mijoz yashash joyidan qat’i nazar, do‘konning virtual vitrinalaridan foydalanishi mumkin;
- onlayn-do‘konda virtual maydonda hech qanday cheklovlar yo‘q;
- internet-do‘kon egasi o‘zining virtual savdo maydonini oddiy do‘kon egasi kabi ijaraga berishi mumkin;
- internet-do‘konni yaratish vaqti va narxi oddiy do‘konnikiga nisbatan nomutanosib ravishda past;
- potentsial xaridor o‘zini qiziqtirgan mahsulot yoki xizmat haqida vositachilar (sotuvchi, menejer) yordamisiz to‘liq ma’lumot oladi;
- onlayn rejimda faoliyat yurituvchi onlayn-do‘kon xaridorning fikr-mulohazalarini (forumlar, chatlar, mehmonlar kitoblari) o‘z ichiga oladi, bu bizga foydalanuvchi savollariga tezkor javob berish, marketing tadqiqotlarini o‘tkazish, fikr-mulohazalar va takliflarni olish imkonini beradi;
- xohlagancha mahsulot joylashtirishimiz yoki istalgan miqdordagi xizmatlarni tavsiflashimiz mumkin;
- uydan chiqmasdan xarid qilish imkoniyati mijozlar uchun onlayn xaridni yanada jozibador qiladi.

Onlayn do‘kon ochishni tanlab, korxona o‘z biznesini rivojlantirishning yuqori darajasiga o‘tadi va uning assortimentini xaridorlarning keng doirasi uchun yanada qulayroq qiladi.

Kompyuter texnikasining onlayn chakana savdosi tobora ommalashib bormoqda, chunki iste'molchilar qulaylik, keng tanlov va raqobatbardosh narxlarni izlaydilar. Samarali onlayn kompyuter chakana veb-sayti korxonalarga ushbu imkoniyatlardan foydalanishga va ushbu dinamik sektorda muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi.

Kompyuter uskunalarini sotadigan onlayn-do‘kon uchun samarali veb-saytning asosiy elementlari:

• **Foydalanuvchilar uchun qulay dizayn:** Veb-sayt navigatsiya qilish oson bo‘lishi va do‘kon brendini aks ettiruvchi jozibali dizaynga ega bo‘lishi kerak.

• **Yuqori sifatli kontent:** Mahsulot tavsiflari, tasvirlar va videolar yuqori sifatli bo‘lishi va xaridorlarga sotib olish bo‘yicha ongli qaror qabul qilishlari uchun zarur bo‘lgan barcha ma’lumotlarni taqdim etishi kerak.

• **Qidiruv tizimini optimallashtirish (SEO):** Veb-sayt potentsial mijozlar tomonidan osongina topilishi uchun qidiruv tizimlari uchun optimallashtirilgan bo‘lishi kerak.

• **Ishonchli to‘lov shlyuzlari:** ishonchli to‘lov shlyuzlarini integratsiya qilish xavfsiz tranzaksiyalarni ta’minlash va mijozlar ma’lumotlarini himoya qilish uchun muhim ahamiyatga ega.

• **Ajoyib mijozlarga xizmat ko‘rsatish:** mijozlarga bir nechta aloqa kanallarini taqdim etish va ularning so‘rovlariga tezda javob berish.

Veb-ilova tuzilishi

Onlayn do‘konning tuzilishi quyidagi funktsional qismlardan iborat:

- mahsulot katalogi;
- foydalanuvchi savati;
- ro‘yxatga olish shakli;
- buyurtma berish shakli.

Mahsulot katalogi murakkab va ko‘p darajali ma'lumotlar tuzilmasi bo‘lib, u mahsulotlarni sodda va tushunarli tarzda tartibga solishi kerak. Bunday katalogni tasavvur qilishning eng oson usuli - bu ob'ektlar daraxti, uning yuqori darajasi bo‘limlar ro‘yxatidan iborat. Bo‘limlarda bo‘limlar yoki ma'lum bir mahsulotga havolalar va boshqalar bo‘lishi mumkin. Bunday buyurtma tovarlarni qulay va tez qidirish va buyurtma qilish uchun zarurdir.

Foydalanuvchi aravachasi - bu foydalanuvchi tomonidan buyurtma qilingan tovarlarni saqlash uchun foydalaniladigan ma'lumotlar massivi.

Ro‘yxatdan o‘tish shakli foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini kiritish uchun ishlatiladi. Ushbu ma'lumotlar keyinchalik ularni onlayn-do‘kon bilan ishlash seanslari orasida aniqlash uchun ishlatiladi. Ushbu ma'lumotlar server tomonida ham, mijoz tomonida ham saqlanishi mumkin.

Buyurtmani topshirish shakli mijozning aloqa ma'lumotlarini kiritish va u buyurtmani tashkilotning elektron pochtasiga yuborish uchun ishlatiladi.

Veb-sayt ishlab-chiqish vositalarining asoslari. WordPress GNU GPL ostida tarqatiladigan ochiq manbali kontentni boshqarish tizimidir. PHP-da yozilgan, ma'lumotlar bazasi sifatida MySQL-dan foydalanadi. Qo‘llash doirasi - bloglardan juda murakkab yangiliklar manbalari va onlayn-do‘konlargacha. O‘rnatilgan "mavzular" va "plaginlar" tizimi muvaffaqiyatli arxitektura bilan birgalikda deyarli har qanday loyihalash imkonini beradi.

Grafika bilan ishlash uchun Paint NET 3.2.1 paketi tanlandi. Bu bepul dasturlar orasida eng mashhuri hisoblanadi. Paint NET grafik tasvirlar bilan ishlash uchun kerak bo‘lgan hamma narsani o‘z ichiga oladi.

Veb-sayt ishlab-chiqish vositalarini tanlash tamoyillari:

- dasturiy ta'minot bepul bo‘lishi kerak;

- dasturiy ta'minot uyda nosozliklarni tuzatishga ruxsat berishi kerak, ya'ni. har safar to‘g‘ridan-to‘g‘ri veb-serverda loyihaga o‘zgartirishlar kiritmasdan;

- platforma mustaqilligi.

Yuqoridagi tamoyillarni hisobga olgan holda quyidagi vositalar majmuasi tanlandi: HTML, CSS, JavaScript, PHP.

HTML - HyperText Markup Language standart dasturlash tili bo‘lib, WEB muhitida gipermatnli hujjatlarni yaratish uchun mo‘ljallangan.

HTML hujjatlarini har xil turdagi WEB-brauzerlar ko‘rish mumkin. Hujjat HTML yordamida yaratilganda, WEB-brauzer hujjatning turli elementlarini ajratib ko‘rsatish va birinchi navbatda ularni qayta ishlash uchun HTMLni sharhlashi mumkin. HTML-dan foydalanish hujjatlarni ularni ko‘ruvchi har qanday tizimda shriftlar, chiziqlar va boshqa grafik elementlar yordamida taqdim etish uchun formatlash imkonini beradi.

Ko‘pgina hujjatlarda sarlavha, paragraflar yoki ro‘yxatlar kabi standart elementlar mavjud. HTML teglari yordamida siz ushbu elementlarni belgilashingiz mumkin, WEB-brauzerlarni ushbu elementlarni ko‘rsatish uchun minimal ma'lumot bilan ta'minlab, hujjatlarning umumiy tuzilishi va axborot to‘liqligini saqlaysiz. HTML-hujjatni o‘qish uchun faqatgina HTML teglarini sharhlovchi va hujjatni ekranda ko‘rsatadigan WEB-brauzer kerak bo‘ladi.

CSS (Cascading Style Sheeets) - kaskadli uslublar jadvallari.

Uslub - ob'ektning tashqi ko‘rinishini belgilaydigan parametrlar to‘plami.

CSS ning afzalliklari:

- CSS kod hajmini sezilarli darajada qisqartirish va uni o‘qishga qulay qilish imkonini beradi;
- CSS faqat HTMLda o‘rnatib bo‘lmaydigan parametrlarni o‘rnatish imkonini beradi. Masalan, havolalardan tagiga chizishni olib tashlang;
- CSS sahifalar ko‘rinishini o‘zgartirishni osonlashtiradi. Tasavvur qiling, siz 50 sahifadan iborat veb-sayt yaratdingiz, uning barcha sarlavhalari ko‘k rangda. Biroz vaqt o‘tgach, siz ko‘k rangni yashil rangga o‘zgartirmoqchi edingiz. Siz barcha 50 sahifani ko‘rib chiqishingiz va tegishli atributdagi rangni o‘zgartirishingiz kerak bo‘ladi. CSS bilan buni faqat bir marta, uslublar jadvalida qilishingiz kerak;
- CSS saytning blok-layout deb ataladigan qismi bilan bog‘liq.

JavaScript Netscape Communications tomonidan mijoz va server Internet ilovalarini yaratish uchun ishlab chiqilgan skript tilidir. Netscape Navigator veb-sahifalarga o‘rnatilgan JavaScript skriptlarini sharhlash uchun mo‘ljallangan.

JavaScript - bu ob'ektga yo‘naltirilgan skript dasturlash tili. Bu ECMAScript tilining dialekti.

JavaScript odatda dastur ob'ektlariga dasturiy kirish uchun o‘rnatilgan til sifatida ishlatiladi. U veb-sahifalarga interaktivlikni qo‘shish uchun skript tili sifatida brauzerlarda keng qo‘llaniladi.

Asosiy arxitektura xususiyatlari: dinamik terish, zaif matn terish, avtomatik xotirani boshqarish, prototip dasturlash, birinchi darajali ob'ektlar sifatida funktsiyalar.

PHP umumiy maqsadli skript tili bo‘lib, u veb-ilovalarni ishlab chiqishda intensiv foydalaniladi. Hozirda hosting provayderlarining ko‘pchiligi tomonidan qo‘llab-quvvatlanadi va dinamik veb-saytlarni yaratishda foydalaniladigan dasturlash tillari orasida yetakchilardan biri hisoblanadi.

Dasturlash sohasida PHP eng mashhur skript tillaridan biridir. Oddiyligi, bajarilish tezligi, boy funksionalligi va PHP litsenziyasi asosida manba kodlarining taqsimlanishi tufayli.

Xulosa. Kompyuter texnikalarni sotish uchun onlayn-do‘koni veb-saytni samarali ishlab chiqish puxta rejalashtirish, amalga oshirish va doimiy takomillashtirishni talab qiladi. Ushbu maqolada tasvirlangan metodologiyaga rioya qilish orqali biz mijozlarni jalb qiladigan, savdoni oshiradigan va brend obro‘sini mustahkamlaydigan veb-sayt yaratishimiz mumkin. Maqsadli auditoriyaning ehtiyojlarini tushunish, to‘g‘ri elektron tijorat platformasini tanlash, jozibali kontent yaratish, xavfsizlikni ta'minlash va tahlillarni kuzatish ushbu dinamik va raqobatbardosh sektorda muvaffaqiyatga erishishning asosiy omillaridir.

Foydalaniladigan adabiyotlar:

1. Никсон Р. Создаем динамические веб-сайты с помощью PHP, MySQL и JavaScript. – СПб.: Питер, 2011. –496 с.
2. X.N.Zaynidinov, E.Sh.Nazirova, D.S.Yaxshibayev, S.U.Maxmudjanov. Web ilovalarni yaratish. Toshkent. 2020 -349 b.
3. Лоусон Б., Шарп Р. Изучаем HTML5. Библиотека специалиста. – СПб.: Питер, 2011. -272с.
4. Горнаков С.Г. Осваиваем популярные системы управления сайтом (CMS). Москва 2009.
5. Лоусон Б., Шарп Р. Изучаем HTML5. Библиотека специалиста. – СПб.: Питер, 2011. -272с.